

Mikszáth epikájának jellemzői

1. Társadalmi, politikai háttér:

- a. Nem forradalmi időben nem szükségszerű a hatalommal való állandó konfrontáció, ám mindez nem zárja ki, hogy véleményét megfogalmazza, s közlétegye.
- b. Politikai nézeteit életműve, s különösen karcolatai, rövid írásai rajzolják ki:
 - a nemzetiségi kérdés megoldatlanságából adódó feszültségek
 - ebből következően a monarchia szükségszerű felbomlása, illetve a háború kitörése.
 - felismeri, hogy nincs igazán erős vezető rétege az országnak.
- c. A XIX. század utolsó harmadának Magyarországról Mikszáth műveiből kapjuk a legpontosabb képet.

Sorra veszi a különböző társadalmi rétegeket, s akarva-akaratlanul azt vizsgálja, melyik képes helytállni az országért: *Beszterce ostroma* – főnemesség, dzsenti, polgárság; *Fekete város* – polgárság, arisztokrácia; *A Noszty fiú esete Tóth Marival* – dzsenti, polgár; *Gavallérok* – dzsenti; *A jó palócok*, *Tót atyafiak* – parasztság.

2. Irodalmi jellemzői

a. A Jókai-hagyomány folytatója, de kiszűri Jókaiából, ami annál idejétmúltan romantikus, s azt teszi fő prózaszervező elvvé, ami Jókainál másodlagos, az epizódelemeket, az életképet és legfőképpen az anekdotát.

Anekdota: görög szó, kiadatlant jelent. A konkrét hitelesség igényével fellépő rövid, csattanós történet, amely többnyire egyes történelmi személyek vagy események mulatságos jellemzését adja. Eredetileg szóbeli közlés útján terjedő, tartalma miatt kiadhatatlan művet jelentett.

b. Műfajválasztás: Legértékesebbek kisepikai alkotásai (novellák, elbeszélések: *Tót atyafiak*, *A jó palócok*), melyeknek középpontjában egy-egy hosszabb-rövidebb anekdota áll.

c. Szerkesztésmódja:

- nincs szigorú zárt kompozíció → regényei többnyire anekdoták laza füzérének hatnak. (összefüg a folytatásokban történő megjelenéssel is.)

d.) Stílusa:

- az élőbeszéden alapul
- vonzódik a népnyelv fordulataihoz is (közlésmódok, népi bölcsességek)

Mikszáth Kálmán parasztabrázolás - Tót atyafiak (1881), A jó palócok (1882)

Mikszáth életművének művészileg legértékesebb vonulatát a kisepikai alkotások adják.

a. Tót atyafiak (1881), A jó palócok (1882)

- írói indulásának első sikerei
- gyermekkorai élményeit, szülőföldjének tájait, embereit (tótok, palócok) idézi
- a parasztságot abban a történetfejlődési pillanatban ábrázolja, amikor annak ősi, emberi értékeken alapuló, természetes világába a kiegyezés nyomán betör a civilizáció, a pénz hatalma, s erre a kihívásra a hősök különböző módon válaszolnak.

ŐSI, PARASZTI VILÁG

↔

CIVILIZÁCIÓ

Értékmérő: - emberi értékek (becsület, szeretet)

- pénz

- a két világ harcából szükségszerűen a civilizáció kerül ki győztesen (emberi tragédiák)
- a paraszti világ becsületos hősei nem ismerik a civilizáció világának működését

A két kötet összehasonlítása:

Szemponatok	Tót atyafiak	A jó palócok
Kiadás ideje	1881	1882
Terjedelem	4 közepes hosszúságú történet részletező, elidőző mesemondás	15 elbeszélés – csökken a terjedelem, egy-egy mozzanatot ragad csak meg, tömörség, kihagyásos elbeszélés
Helyszín	Fátra környéke	Nógrád
Táj, környezet leírása, szerepe	- részletesebb tájleírás - a befelé forduló, titkait ki nem beszélő alkatot Mikszáth a zord éghajlattal, a táj kietlenségével hozza összefüggésbe	környezet leírásának csökkenése
Az ábrázolt hősök jellemzői	- többségében magányban, természeti lényként élő hősök, teljes értékű életet teremtenek maguk köré - a személyiség függetlenségét és ellenálló képességét példázzák - ridegség, de nem érzéketlenség jellemzi hőseit - az emberek lassan válaszolnak az őket ért benyomásokra - a nehézkesség általában mély érzelmi élet velejárója	közösségben élnek a hősök, figyelik egymást, tudnak egymás gondjairól, nyíltabban fejezik ki érzelmeiket

2. Mikszáth novellisztikájának újszerűsége

a. Parasztábrázolás

- egyszerű nép ábrázolása, de nem idealizált figurák!
- megszabadul a korábbi kliséktől (túlzott idill, szentimentalizmus), és hitelességre törekszik. Túllép a felületes népismereten, és mélységükben próbálja ábrázolni figuráit.
- Mikszáth novelláit hőseivel való együttérzés jellemzi.

b. Lélekábrázolás

- palóc hősei látszólag durvák, vadnak is tűnhetnek, azonban igen mély érzelemvilágot hordozó emberek.
- emberi melegséggel írja le őket. Bensőséges, otthonias hangulatot hordoznak a Mikszáth-novellák.

c. Tájábrázolás

- a táj, "görbeország", melyben hősei élnek, épp oly fontos, mint az események, melyeknek háttéréül szolgál → milió, tájfestés
- hősei rousseau-i értelemben vett "természetes" emberek

d. Nyelve

- igen közvetlen, anekdotázós elbeszélői stílus → ebből is fakad a novellák otthonias, melegséget sugárzó hangulata.

e. Balladai elemek

- a reális, hétköznapi elemek mellett babonás elemeket is igen szép számban hordoznak a novellák (sejtetés, balladai homály, misztikum, babonák, sejtelmek, kihagyásos szerkesztés)

Az a fekete folt (a Tót atyafiak c. kötetből)

- helyszín: zárt világ → egy völgy a brezinai birtokon
- a megjelenítés az idillt erősíti: mesebeli ház, harmónia, az elzártság fizikai értelemben is kézzel fogható, a falu távol van, a nagyvilág kiszorul innen, csak a legendák szintjén él
- a szereplők világlátása: a faluhoz, a természethez, az egymáshoz való viszony; egymáshoz fűződő kapcsolatuk a kívülálló szemével idilli, mint ahogy egész világuk is az; a természet megértő közelsége hatja át mindennapjaikat, a világ többi része mesésen távolinak tűnik
- a világról vallott nézetek, elképzelések, a történelemhez fűződő viszony → a történelem nem befolyásolja a brezinai völgy életét, az eseményekről pusztán csak hallanak

- e. a harmónia megbomlása, a bűn megjelenése és ennek következményei: változás az uraság halála és a fiatal földesúr → nevében ugyanaz (Taláry herceg), de erkölcsében más; elpusztítja az elszigetelt világot
- f. a tűz motívuma: megtisztulás, erkölcsi fölény
- g. a cím jelentése: a pusztulás jelképe, a lelkiismeret fennmaradó nyoma

Bede Anna tartozása (A jó palócok c. kötetből)

- 1. Cím: Egy olyan nőre utal, aki meg sem jelenik a történetben, csak említést tesznek róla.
- 2. Szerkezete:
 - a. Előkészítés: rövid, megismerjü a helyszínt, körülményeket: tárgyalóterem, hideg tél, fáradt bírók
 - b. Bonyodalom: Bede Erzsi megjelenik, azt hisszük, hogy ő Anna, de sem az olvasó sem a bírák ezt nem tudják, hogy ő valójában a húga, hiszen Anna nem is él már.
 - c. Kibontakozás: a bírák és a lány beszélgetése
 - d. Tetőpont: Kiderül, hogy a főhős nem Anna.
 - e. Megoldás: a bírák hazaküldik Erzsit egy kegyes hazugsággal, miszerint Anna ártatlan volt.

3. Jellemek:

Bede Erzsi:

- félénk, csöndes, szerette Annát, önfeláldozó, becsületes, naiv, kedves
- mindenkire hatással van (ellentét a hideg, téli idővel és a bírók zordságával → rájuk is hatással lesz a lány)

Idős bíró:

- jó emberismerő
- tudja, hogy Bede Erzsi számára családja becsületének helyreállítása a legfontosabb (a paraszti világ értékrendje szerint, ezért folyamodik a kegyes hazugsághoz)

4. Téma: Bede Erzsi át akarja vállalni halott testvérének büntetését

5. Elbeszélői közlés jellemzői: többségében párbeszédekből bontakozik ki a cselekmény, a leírás és az elbeszélés viszonylag rövid